

In vogelvlucht

C'est trop!

Het dal van de Loire — doorkruist een groot deel van Frankrijk. Vlieg er gewoon eens overheen. Van noord naar zuid, maar vooral van oost naar west. Zoveel kastelen heb je nog nooit gezien. En dat is lang niet alles!

Van hot naar her

Dwars doormidden — de 1012 km lange Loire vormt de scheiding tussen Noord- en Zuid-Frankrijk. Daarvan heeft 300 km de status van UNESCO Werelderfgoed en is 900 km voorzien van fietspaden. De wandelroute GR3 volgt zelfs de hele rivier.

Meer dan kastelen

Alle autosnelwegen in Frankrijk hebben een vast referentiepunt: de Notre-Dame in Parijs. Al in de Romeinse tijd was deze stad het bestuurlijke en economische hart van Gallië. Daarna was het de Frankische koning Hugo Capet die in 987 Parijs een nieuwe status als hoofdstad gaf. Zijn dynastie, de Capetingers, had in Frankrijk veel bondgenoten én veel vijanden, met name langs de Loire. In het kort start hier het verhaal van de talrijke kastelen langs de langste rivier van Frankrijk. Veertig kastelen worden in deze gids beschreven, maar alleen al in de regio Anjou zijn er 1200.

Waarheen de wind waait

Duizenden ontwerpen zijn te vinden in de archieven van het Atelier de la Girouetterie. Dit ambachtelijke bedrijf in het dorp Coudray-Macouard, even ten zuiden van Saumur, is een van de bekendste windwijzerproducenten ter wereld.

Een Rolling Stone aan de Loire

Tijdens de zomervakantie kastelen verzamelen met je ouders. Zittend op de achterbank van een broeierige auto – soms wat tegenspuiterend. Zo gaat dat nu, zo ging dat vroeger. Ook Mick Jagger maakte op deze manier ooit kennis met de beroemde kastelen van de Loire. Blijkbaar beviel dat, want in 1980 kocht de frontman van de Rolling Stones een van deze adellijke onderkomens. En zeker niet het kleinste: Château de Fourchette in Pocé-sur-Cisse. In Amboise, op de andere oever van de Loire, kun je Mick Jagger zomaar op een terras tegenkomen. Maar zijn verjaardag op 26 juli viert hij het liefst in zijn eigen chateau.

De opkomst van het naoorlogse toerisme was gebaseerd op de mythe van de kastelen. Nu is het tijd om het Loiredal ook eens vanuit een ander perspectief te bekijken.

Plakkertje erop, klaar!

Wat wij een bandenplakker of -pleister noemen, heet in Frankrijk een *rustine*. Deze benaming is snel verklaard: het was Louis Rustin uit La Chartre-sur-le-Loire die de rubberen plakker voor binnenbanden van auto's en fietsen uitvond en in 1921 patenteerde. Zijn bedrijf, inmiddels gerund door zijn nazaten, is nog altijd in dit charmante dorp gevestigd. Wel is het aanbod aan producten flink uitgebreid. Overigens wordt het begrip *rustine* in Frankrijk ook breder gebruikt als zaken niet helemaal lopen zoals gepland en er een pleister of correctie aan te pas moet komen.

Een cocktail aan verhalen

Van veel cocktails is niet bekend wie de oorspronkelijke bedenker is. Ook over de margarita worden verschillende verhalen verteld. Een van de oudste recepten heeft een Frans tintje: twee delen tequila, een deel limoensap én een deel Cointreau uit Angers.

Creatief met boter – *beurre blanc* is een van de culinaire basisingrediënten langs de Loire.

Vive la Loire vivante!

In de jaren 80 en 90 van de vorige eeuw werden allerlei plannen gemaakt om de Loire en haar zijrivieren te temmen en economisch te exploiteren. Er zouden dijken en dammen komen, en water moest worden omgeleid voor de landbouw en om kerncentrales te koelen. Maar na heftig verzet werden deze plannen teruggedraaid, waardoor de Loire nog altijd een van de laatste 'wilde' rivieren van Europa is.

Zeg het met bloemen

Zo'n 85% van de Franse bloemen komt uit Anjou. Het is te danken aan hertog René van Anjou dat anjers, hortensia's en ook abrikozen hier al vroeg werden geïntroduceerd.

Berry

Jachtgebied van de adel — de bossen van de voormalige provincie Berry zitten nog altijd vol met wild. Niet verwonderlijk dat de adel juist hier kwam jagen – eerst vanuit de vroegere hoofdstad Bourges, later ook vanuit de grote kastelen.

blz. 17

Bourges ★

Aan het einde van de middeleeuwen spreiden kunst en cultuur zich dankzij Jean Duc de Berry uit over het hart van Frankrijk. De hertogsstad Bourges ademt ook nu nog de adellijke sfeer van weleer.

blz. 25

Centrumdorp

Wel eens van Bruère-Allichamps gehoord? Hier zou het geografische middelpunt van Frankrijk liggen. Een goede gelegenheid om een wandeling door het dorp te maken – waarbij je verder overigens weinig opzienbarends zult tegenkomen.

Forestines: ambachtelijke, suikerzoete souvenirs uit Bourges

Erin duiken

blz. 26

La Charité-sur-Loire

De 'Stad van de boeken' kreeg ook een plekje in dit boek – hoewel de stad eigenlijk in Bourgondië ligt. De locatie aan de Loire is echter zo schilderachtig dat we graag een uitzondering maken.

blz. 30

Van witte wijn tot geitenkaas

Omdat alleen druiven of geiten niet voldoende geld opbrachten, kozen de boeren uit de omgeving van Sancerre voor een mix. Niemand kon vermoeden dat hun witte sauvignon wereldberoemd zou worden en de kaas zou overvlegelen.

blz. 34

Aubigny-sur-Nère

De oude vraag wat er onder de kilt zit, kan ook hier worden beantwoord. Dit vakwerkdorp was namelijk ooit in handen van de Schotse Stewart-clan. Ook nu nog kun je hier doeldzakmuziek horen.

blz. 38

Briare

Ooit via een kanaal een rivier overgestoken? Het klinkt bizar, maar in Briare is het realiteit.

blz. 36

Monument voor de emancipatie

Door de film *Colette* (2018) stond de gelijknamige schrijfster ineens weer volop in de belangstelling. Ze werd in 1873 geboren in St-Sauveur-en-Puisaye, dat ook als decor diende voor haar romanserie over Claudine.

blz. 39

L'état c'est EDF

Kernenergie? Dat is in Frankrijk wijdverbreid: meer dan 70% van de totale energievoorziening komt van kerncentrales. De staats-energiegigant EDF zorgt ervoor dat alles veilig verloopt, bijvoorbeeld bij de centrale van Belleville aan de Loire.

Een diepe vaargeul kent de Loire niet. Traditioneel wordt er gevaren met platbodems, zoals de *toue*.

Al voor de 17e eeuw werd er gesproken over een grottenstelsel onder de stad Bourges. Maar nooit werd deze onderaardse wereld echt onderzocht. Er zou zelfs een doorgang zijn naar Sancerre, 45 km verderop.

beleven

Het ware hart van de grote natie

F

Frankrijk was in de middeleeuwen een van de eerste landen in Europa met een centrale regering. Al in de 9e eeuw wist Karel de Grote het land te verenigen, met Parijs als belangrijkste stad. Maar bijna had het veel centraler gelegen Bourges in de regio Berry zich ontwikkeld tot de hoofdstad van het rijk. Want nadat de toekomstige koning Karel VII zich in de Honderdjarige Oorlog (1337-1453) had teruggetrokken achter de veilige Loire, groeide Bourges uit tot het bestuurscentrum van zijn machtsgebied. En dat zou het daarna ook blijven.

Dat verklaart meteen de vele kastelen langs de Loire: geen zomerpaleizen van regenten uit Parijs, wel pompeuze machtscentra van de lokale adel. Pas met de bouw van het kasteel bij Versailles door de Zonnekoning kreeg Parijs zijn eigen pronkpaleizen. Vandaag de dag telt Berry slechts enkele bescheiden chateaus, omringd door natuur en verwerde dorpen. Als je vanuit Gien naar het zuiden rijdt, is het bijna een reis terug in de tijd: je ontdekt een nostalgisch decor van wijn, geitenkaas, wild en bospaddenstoelen. Overigens kan de naamgeving wat verwarrend zijn, want Berry, Cher en Sologne worden door elkaar heen gebruikt. Soms

TER ORIËNTATIE

O

Ligging: de Loire stroomt tussen Bourgondië en het oude hertogdom Berry, wat ongeveer overeenkomt met de departementen Cher (oost) en Indre (west). Beide vallen onder de regio Centre-Val de Loire.

Grootste steden: Bourges (hoofdstad van Cher, ca. 66.000 inw.) en Vierzon (26.000 inw.). De bevolkingsdichtheid van Cher (42 inw. per km²) en Indre (33 inw. per km²) ligt ver onder het landelijk gemiddelde van 103 inw. per km².

Internet: bourgesberrytourisme.com.
Verkeer: de snelweg A71 (Orléans–Clermont-Ferrand) passeert Bourges aan de zuidwestkant; Vierzon heeft een station aan het TGV-traject Parijs–Brive, naar Bourges rijden regionale TER-treinen; voor busdiensten: remi-centrevaldeloire.fr.

spreekt men ook van *France profonde*: een traditioneel deel van Frankrijk dat conservatief denkt, tevreden is met zijn wijn en kaas, en de ruige natuur gebruikt als buffer tegen de moderne tijd. Claude Monet, Frédéric Chopin, George Sand – kunstenaars van diverse genres kwamen naar hier om te ontvluchten aan de drukte van de grote stad.

Bourges

Het klinkt wat cynisch voor een stad die in 1487 helemaal afbrandde, maar Bourges (66.000 inw.) bezit nog altijd een Place de la Pyrotechnie ('de kunst van het vuur maken'). Dit plein ligt in de buitenwijken en is niet echt een omweg waard, maar dat is anders voor de Place Malus: hiervandaan heb je prachtig uitzicht op hét pronkstuk van de oude stad, de kathedraal. De bouw startte toen eind 12e eeuw de stadsmuur uit de Romeinse tijd flink werd uitgebreid. Er ontstond een nieuw Bourges, herkenbaar aan de zandkleurige gevels, verwerde kasseien en vakwerkhuizen. Inmiddels wordt er hard gewerkt aan het opknappen van dit oude stadsdeel, dat een rijke geschiedenis van vele eeuwen vertegenwoordigt. Bij die geschiedenis hoort zeker ook Jean I

Duc de Berry (1340-1416). Deze hertog is nog altijd een van de bekendste leden van het toenmalige Franse koningshuis – niet zozeer door zijn historische daden, maar omdat zijn naam verbonden is aan een wereldberoemd boek. Als groot liefhebber van miniaturschilderingen gaf hij in 1410 aan de gebroeders Van Limburg opdracht om een rijkgeïllustreerd boek te maken. Dat werd *Les Très Riches Heures du Duc de Berry*, een middeleeuws meesterwerk dat wordt bewaard in het kasteel van Chantilly. Het boek is zelfs zo uniek dat ook deskundigen alleen een kopie mogen bekijken.

Gekleurd door glas

Gotische kerken zijn doorgaans zeer hoog – om zo dicht mogelijk bij de hemel te komen. De **Cathédrale St-Étienne** ❶, sinds 1992 UNESCO Werelderfgoed, valt echter vooral op door de breedte: de buitenmaat bedraagt maar liefst 45 m.

De glas-in-loodramen van de kathedraal van Bourges zou je het liefst mee naar huis willen nemen – bijvoorbeeld in de vorm van een print.

La vie en rose?

Achter dikke muren — zodra de poort achter de laatste toerist is gesloten, begint een ander leven op de Loirekastelen, van huishoudelijke klusjes tot minder alledaagse besognes.

